

WERK in uitvoering

waardevol, energiek en rendabel
Kampereiland

Kampereiland, maart 2020

Colofon

WERK in uitvoering is het visie- en uitvoeringsdocument van het project WERK, Waardevol, Energiek en Rendabel Kampereiland.

Het verhaal is gemaakt door de projectgroep WERK en vier themawerkgroepen. Het is geschreven door Jaap Starkenburg en Gerard Hendrix die het project begeleiden.

De Gemeente Kampen, NV Stadserven en de provincie Overijssel hebben WERK financieel ondersteund. De vrijwillige inzet van heel veel Kampereilanders is onmisbaar geweest.

foto's op pgn 1, 3, 15, 20, 24: Jennie Schrijver
pgn 7, 10: Gerard Hendrix; pgn 23 Heidi Linck

Vereniging Streekbelangen Kampereiland en de Kampereilander
Pachtersbond

maart 2020

Visie Kampereiland 2020 – 2045

Wij hebben ons als bewoners van het Kampereiland bezonnen op een aantal indringende vragen over ons verleden, heden en toekomst. We doen dat omdat we onderkennen dat er een aantal zaken op het Kampereiland niet goed gaat; we kunnen zelfs spreken van een crisis.

En zoals vaker in crises die succesvol worden overwonnen, begint het bij de erkenning ervan en bij het zelf verantwoordelijkheid nemen.

We doen dit onder de vlag van **WERK (= Waardevol Energiek en Rendabel Kampereiland)**. In deze visie onder de titel 'Werk in uitvoering' beschrijven we hoe we tegen onze uitdagingen aankijken en wat we wensen voor onze toekomst die we grofweg over een generatie hebben neergezet. Tegelijkertijd presenteren we ook onze speerpunten op een termijn van een termijn van vijf jaar. In het uitvoeringsprogramma vermelden we de acties voor de jaren '20, '21 en '22.

We vallen met de deur in huis. We presenteren meteen onze missie en speerpunten(1), daarna de crisis (2) en onze WERKwijze (3). Vervolgens zetten we onze visie uiteen met een analyse en de lange en de korte termijn (4). De aanpak en strategie waarmee we de toekomst ingaan is beschreven in hoofdstuk 5 en het concrete programma met actiepunten in hoofdstuk 6.

Deze visie komt uit ons hart en is met gevoel én met verstand geschreven. Wij zetten ons in en pakken de uitdagingen op voor het belang van ons Kampereiland, maar evengoed voor het belang van de gemeente en de regio. We bieden een nieuw partnerschap aan aan de gemeente Kampen, de Stadserven en de overige partners in de regio. Wij verwachten dat onze partners dit willen oppakken en verder met ons uitvoering geven aan WERK!

1. Missie en speerpunten

Onze missie voor het Kampereiland¹ luidt:

'We zijn een vitale samenleving op het unieke, gezonde Kampereiland'.

De **vitale samenleving** bestaat uit een brede variëteit aan personen (jong en oud) die gezamenlijk drager zijn van de gemeenschapszin in diverse vormen als kerk, school, verenigingsleven en activiteiten. We wonen met plezier en genieten van de rust en de ruimte. De gevestigde bedrijven zijn levensvatbaar en ontwikkelen zich.

We zijn 'uit zee en rivier geboren'² en zijn de erfopvolgers van onze voorouders die de rijke zeebodem ontgonnen en ontwikkelden en daarbij boerderijen op de terpen bouwden. Met steun van de stad Kampen. Die oorsprong van ons

1 Het Kampereiland is in deze visie groter dan het feitelijke Kampereiland en omvat ook de Mandjeswaard, de Pieper en de Melm. In feite omvat het alle gronden in eigendom van de Stadserven NV.

2 Geuje van der Linde, "Uit zee en rivier geboren, Honderd erven op het Kampereiland 1364 - 2014"; Kampereiland, Vereniging Streekbelangen Kampereiland, Uitgave IJsselacademie, Kampen, 2e druk, 2019.

gebied en de huidige staat is **uniek** in Nederland. Dat willen we bewaren en versterken. Het is ook een sterke bron van inspiratie.

Gezond heeft meerdere betekenissen in deze visie. Economisch èn ecologisch gezond, maar ook gezond in welbevinden en welzijn.

Onze speerpunten zijn:

1. We nemen zelf verantwoordelijkheid en voeren als gemeenschap regie over ons unieke en gezonde Kampereiland (2, 3 en 5)
2. We vragen de gemeente, de Stadserven, om partner te zijn: we willen af van het knellende en afhankelijke verband waarin we ons nu bevinden (5)
3. We wensen ons een vitale en dynamische gemeenschap op het aantrekkelijke en unieke Kampereiland (4.1 en 4.2)
4. We willen ontwikkelruimte voor onze landbouwbedrijven in een natuurlijk cultuurlandschap, dat geïnspireerd is op Kringloop Landbouw en we zetten in op de oprichting van onze energie coöperatie. (4.3)
5. We werken toe naar een besturingsmode, waarin 'goed rentmeesterschap' uitgangspunt is met sturing en investeringen gericht op de vitale lange termijn (5.)

2. Crisis

Is het Kampereiland in crisis? En zo ja, hoe gaan we daarmee om en zetten we het om in de geboorte van de vitale samenleving op het unieke, gezonde Kampereiland? Na aanvankelijke scepsis tegen dit grote woord "crisis" moesten we schoorvoetend beamen dat dit wel zo is. En zelfs op verschillende fronten.

Er zijn overigens ook zeer positieve zaken te melden die horen tot onze sterke punten en onze veerkracht. We zijn trots op ons werkelijk uniek gebied met vruchtbare grond. Waar vind je in Nederland of NW Europa zo'n uniek gebied? We vormen een gemeenschap met een organisatie, die zelf geld opbrengt dat aangewend kan worden voor beheer van wat waardevol is en ook geld oplevert voor investeringen elders; we zijn een herkenbare eenheid (aaneengesloten pachtgebied), er is een gezamenlijk verleden dat nog steeds zichtbaar is, we werken hard en we zijn bereid ons in te zetten voor de gemeenschap.

Die crisis zit in de grote zorgen over de welvarendheid van individuele bedrijven en van het hele Kampereiland, nu en in de toekomst. Het is daarnaast aanwezig in de sterk verschaalde biodiversiteit, in het uitgeklede landschap, de teloorgang van de cultuurhistorische kenmerken van dit unieke land tot en met het sterke achterstallige onderhoud aan vele erven en boerderijen. Het zit ook in het sociale domein, in een samenleving die al jaren stil staat en in onze zorgen over de kleiner wordende gemeenschap rondom kerk, school en verenigingsleven. En we maken ons grote zorgen hoe we de ontwikkelingen en mogelijkheden die op het gebied afkomen zoals waterveiligheid, andere vormen van landbouw, duurzame energieproductie kunnen oppakken.

De grootste crisis is echter dat we gevangen zitten in een bestel dat ons niet verder brengt. Ieder gesprek op het Kampereiland over de toekomst begint met een gesprek over pacht(prijs) en over de rentmeester, de Raad van Commissarissen en de gemeente als hindermachten. Aan andere, veel dringender zaken van deze tijd komen we niet toe! De potentie die ons gebied heeft om verder te ontwikkelen wordt niet benut. We staan stil en boeren achteruit.

Wij hebben ook het gedachtenexperiment uitgevoerd, 'niets doen'. Dan blijven we op slot en staan we stil. We zien de achterstand toenemen, we zouden dan wel eens de 'laatste generatie' kunnen zijn die in een soort openlucht-museum werkt. Het landschap is eentonig en natuurrarm en de nu al gesignaleerde verpaupering is alleen maar toegenomen. De sociale cohesie is laag, de school gesloten, de kerkdienst verplaatst naar IJsselmuiden. Te zwart, wellicht!? Donkergrijs mag ook, het laat de noodzaak om tot actie over te gaan, onverlet!

3. WERKwijze

We hebben zelf de regie genomen om te komen tot deze visie. De Pachtbond en Streekbelangen organiseren het proces. Dat deden en doen we via het proces WERK (Waardevol Energiek en Rendabel Kampereiland). In dat proces werkten we in wisselende groepen aan:

- Analyse en inventarisatie: waar staan we nu, wat gaat goed, wat gaat niet goed?
- Wensen voor de toekomst op langere termijn en kortere termijn (speerpunten). Dit deden we in 4 werkgroepen: identiteit; sociale kwaliteit; landbouw en duurzaamheid; strategie.
- Het bezoek aan IJssellandschap als een vergelijkbaar groot gebied onder 1 verpachter
- Het rapport van een visitatiegroep, bestaande uit 7 buitenstaanders die ons een spiegel voorhielden.
- De voorbereiding en samenstelling van deze visie.

Onze gesprekken waren indringend, leerzaam, energiek en ook gewoon gezellig. Voor het eerst ontmoeten en spreken we elkaar over onze gezamenlijke toekomst in een mooie mix van burger en boer, jong en oud, vrouw en man, autochtoon en allochtoon. Het bezoek aan IJssellandschap bood ons een vruchtbare en inspirerende referentie. Het rapport van de externe visitatiecommissie kwam hard aan, maar toonde des te meer hoezeer we 'aan de bak' moeten met ons eigen Kampereiland. In een letterlijk citaat de conclusies van de visitatiecommissie:

*"Beste Kampereilanders, in onze ogen:
bent u melkkoe voor de gemeente / stad Kampen
bent u murw
blijft dat zo tenzij u zelf de regie in handen neemt".*

Die boodschap hebben we ons ter harte genomen.

4. Beelden verder weg en dichterbij: visie

In hoofdstuk 4 en 5 hebben we voor eenzelfde opbouw gekozen. We beschrijven per thema eerst de situatie waarmee we te maken hebben: wat is er aan de hand, hoe kijken we daar tegenaan? Daarna schetsen we een beeld zoals we dat op termijn voor ons zien; zeg maar het punt aan de horizon. Tenslotte geven we aan waar we ons op korte termijn, zo mogelijk per direct, mee gaan bezighouden. Dat is ook de inleiding op het uitvoeringsprogramma in hoofdstuk 6.

4.1. Bloeiende en vitale gemeenschap

Wat is er aan de hand?

'Wij staan als gemeenschap stil' is in feite de overheersende hartenkreet onder deze visie. Er wordt niet gebouwd en nog nauwelijks boerderijen gesplitst. Het aantal 'inwoners' is teruggelopen van ca. 700 (teldatum 1983) naar 470 (teldatum 2017). De school en de kerk krimpen. Het aantal inwoners is te beperkt om een goede onderhoudsvoorziening te dragen. Als Kampereiland voelen we ons echter wel een gemeenschap met de centrale voorziening, Ons Erf, de school en de kerk. Om op Kampereiland een bloeiende en vitale gemeenschap te houden is dynamiek nodig! We zijn ons er ook terdege van bewust dat meer mensen niet zomaar leidt tot meer 'zielen' voor de kerk, of meer kinderen op school of een levendiger gemeenschapsleven. We zullen er flink aan moeten blijven werken.

Op dit moment ervaren we dat het delen van de boerderijen op de terpen of erven in meerdere eenheden heel moeilijk is of zelfs onmogelijk is. Opdeling in max. 2 eenheden is nu mogelijk). Toevoegen van plattelandswoningen (wonen doet geen afbreuk aan agrarisch bedrijf) aan de terpen in een passende architectonische setting is daarbij ook denkbaar. Dat is een geweldige gemiste kans om nieuw leven in de brouwerij te krijgen en tevens toe te werken naar een betere sociale en bedrijfsstructuur op ons Kampereiland. We missen op deze manier de noodzakelijke dynamiek van:

- instroom van nieuwe bewoners (uit eigen midden of van buiten),
- mogelijkheden voor onze oudere bewoners om met een extra financiële stimulans te stoppen en te blijven wonen,
- deling van de kosten van het wonen, onderhoud van opstallen en erf,
- (met mate) delen van de (mantel)zorg voor elkaar binnen een erf en van erf tot erf.

De werkgelegenheid op Kampereiland is bijna uitsluitend gebonden aan de primaire productie in de landbouw.

Dat is eenzijdig. Mogelijkheden voor andere vormen van bedrijvigheid blijven onbenut (diensten, zorg, recreatie).

Lange termijn

Het Kampereiland biedt een aantrekkelijk woon- en werkgebied voor onze vitale en gevarieerde gemeenschap. Er is veel leven in de brouwerij. Onze bewoners zijn trots op dit unieke gebied en zijn bereid om daaraan hun steentjes bij te dragen. Er is een rijk en geschakeerd verenigingsleven (rondom Ons Erf) en kerk en school kennen actieve gemeenschappen. Gedurende het jaar zijn er goed bezochte evenementen.

Kampereiland biedt de mogelijkheid om in kleinere eenheden te wonen in de verbouwde (terp-) boerderijen. Diverse oudere boerderijen hebben een woonwerk functie gekregen. De totale bevolking is gegroeid en er is een gezonde uitstroom en instroom van personen. Kampenaren en Eilanders kennen elkaar goed en hebben een scala aan uitwisseling van goederen en diensten. De diversiteit aan ondernemingen op het Kampereiland is toegenomen. De hoofdmoot is nog steeds landbouw (melkveehouderij), maar er zijn tal van bedrijven gevestigd in woon/werk combinaties op de erven in verbouwde panden. Het aandeel toerisme in de werkgelegenheid is gestegen. Met Kampen, IJsselmuiden, de NOP en Zwolle zijn diverse (handels)relaties opgezet (rondom voeding, toerisme en andere diensten).

Korte termijn

- We zijn met elkaar in gesprek gegaan over de rol, bereidheid en mogelijke initiatieven, die we met ons allen kunnen inzetten om de vitaliteit van ons gebied te bevorderen.
- De Eilander bevolking is weer gaan groeien doordat oude boerderijen in stijl en zeer smaakvol zijn opgedeeld. Een aantal 'oude' boerderijen hebben een woon/werkbestemming. Het is nu voor ouderen gemakkelijker om te kunnen blijven wonen in combinatie met enkele andere gezinnen of huishoudens. Sociaal gezien is dit ook een vorm van mantelzorg.

De stallen zijn gesloopt, erfbeplanting toegevoegd en het landschap ziet er aantrekkelijker uit. De dynamiek in onze gemeenschap is duidelijk bevorderd.

- We hebben als Eilanders enkele nieuwe toeristische verbindingen georganiseerd en evenementen opgezet die kunnen rekenen op een hoge deelname van binnen en buiten het eiland.

4.2. Uit rivier en zee geboren: ons unieke Kampereiland

Wat is er aan de hand?

Kampereiland is de vrucht van noeste ontginningsarbeid in het verleden. Het leverde de basisstructuur van het Kampereiland met de karakteristieke boerderijen op terpen en deels daartussen, de ligging in de delta van de IJssel en de karakteristieke openheid van het landschap met de weiden, de rietkragen, doorsneden door de kreken van weleer.

Wij zijn ons ervan bewust dat onze identiteit ligt in onze gedeelde historie en het cultuurhistorische en landschappelijke uiterlijk van ons gebied. We zijn trots op dit bijzondere gebied. Eerlijk gezegd: die trots is latent aanwezig maar willen we hervinden! En we zijn ervan overtuigd dat die eenheid aan cultuurhistorie ook tevens onze kracht is.

Ons gebied is werkelijk uniek in Nederland en daarom is het eigenlijk des te vreemder dat er nooit iets gedaan werd met die bijzonderheid. Geen ondersteuning bij herstel en / of onderhoud, geen stimulans om het unieke te behouden. Blijkbaar een blinde vlek.

In de gesprekken die we voerden met buitenstaanders en met onszelf werden we geconfronteerd met de term 'verpaupering'. Het Kampereiland verpaupert. Dat doet ons pijn en is moeilijk toe te geven. Maar ook hier moeten we inzien dat die term weliswaar zwaar is maar niet onterecht: een behoorlijk deel van onze boerderijen en bijgebouwen verkeert in slechte staat en de terpen en erven maken soms een armoedige rommelige indruk. De eerste bouwkundige inspecties van onze gebouwen bevestigden dit beeld.

De identiteit is vooral ook bepaald door de sterke afhankelijkheid van de stad Kampen. Kampen bepaalde eeuwenlang (en in feite nog steeds) de gang van zaken op het Kampereiland. Die bepaling ging in het verleden heel ver: het was een zaak van de gemeenteraad of 'de weduwe wel of niet op de boerderij mocht blijven wonen'. Het Eiland was en is letterlijk wingewest voor de stad en zo wordt het tot op de dag van vandaag beheerd en bestuurd. Met de oprichting van de Stadserven NV is een belangrijke stap gezet naar verdere afstand tot het gemeentebestuur; echter de vervolgstap naar echte zelfstandigheid met eigen budget moet nog gezet (zie 5). Die historische eenzijdige relatie heeft ook een stempel gedrukt op de 'psychologie' van ons als Eilanders. Het moge duidelijk zijn dat we dat gedeelte van de identiteit van ons willen afschudden. We stellen ons op als zelfbewuste partners van de stad en de gemeente.

Lange termijn

Kampereiland heeft een eigen karakter met kenmerkende boerderijen in herkenbare stijl op de terpen en daartussen. Sommige bedrijven (de oude uitgeplaatste boerderijen uit de stad) zijn ondertussen ook op terpen geplaatst. Onze erven zijn herkenbaar aan de kenmerkende erfbeplanting. We zijn trots op Kampereiland: het geheel oogt zeer verzorgd. Het heeft zowel de glans van de cultuurhistorie als de schittering van modern en vooruitstrevend.

Onze landschappelijke structuur is heel herkenbaar in het veld, met de boerderijen op de terpen in het landschap, dat doorsneden is met kreken en wegen. De wegen gaan deels op in het open landschap, deels zijn ze ook zichtbaar gemaakt met beplanting. De brede prachtige rietkragen aan Zwarte Water en Veluwemeren accentueren het open gebied.

Aan de ecologische infrastructuur hebben we veel werk verzet sinds de twintiger jaren: het is een boeiende matrix van nattere hooi en weilanden, brede stroken langs sloten en langs de kreken en de brede zomen met riet en oeverbegroeiingen. Ook de kreken vormen een

belangrijke extra dimensie. De weidevogelstand is gestaag gegroeid: we genieten weer van veldleeuweriken, grutto's, watersnippen en tureluurs. De grote karekiet is sinds midden '20 terug in het rietland, de visstand in onze krekens is hoog.

We hebben als Kampereiland een eigen beeldmerk. Ieder erf heeft daaraan een heel eigen accent toegevoegd. Kom maar kijken!

Korte termijn

Om onze wensen voor 2045 waar te maken hebben we de eerstkomende vijf jaar de volgende speerpunten benoemd:

- Een landschapsbeeld voor Kampereiland voor de terpen met opstallen, erfbeplanting en begeleidende beplanting bij de infrastructuur. Een deel van deze infrastructuur is ondertussen aangeplant en wordt goed beheerd.
- Voor de boerderijen is een beeldkwaliteitsplan opgesteld dat leidend is voor nieuwe functies (2 of 3 woonheden / woonwerkfuncties). We hebben veel leven in de brouwerij in onze boerderijen maar het architectonische beeld blijft herkenbaar. Het schilderwerk en overige onderhoud gebeurt volgens een set aan richtlijnen (kleurnummers bijvoorbeeld).
- Er is een inschatting gemaakt van het achterstallig onderhoud aan terpen en boerderijen. Op basis hiervan hebben we samen met overheden, fondsen en eigen financiering een stimuleringsregeling ontwikkeld met de mogelijkheid voor het herstel. Velen maken daar gebruik van. Tevens hebben we gezorgd dat technisch advies over onderhoudszaken tot een bepaalde hoogte gratis is.
- De afhandeling van vergunningen voor uitbreiding of verbouwing zijn vrij snel en soepel geregeld bij de gemeente mits men zich houdt aan het beeldkwaliteitsplan.
- Ons beeldmerk en vooral de erfeigen uiting is heel succesvol. Er is een pittige doch vriendschappelijke concurrentie gaande om je erf eruit te laten springen.

4.3 Gezonde landbouw, gezonde omgeving

Wat is er aan de hand?

In eerdere studies (o.a. Ontwikkelingsruimte melkveebedrijven Kampereiland uit 2018) en ook in de vastgestelde visie 'Beleidsvisie de Stadserven 2019 – 2028' hebben we al kunnen lezen dat onze melkveebedrijven gemiddeld genomen achterblijven bij de collega's elders. Ons bedrijfsinkomen ligt beduidend lager dan dat van onze collega's. Als grote oorzaak is geconstateerd dat de pachtafhankelijkheid onze boeren benadeelt in de zin dat financieringen moeilijker te verkrijgen zijn met hogere rentevoet en kortere aflossingen.

De 'Beleidsvisie de Stadserven 2019 – 2028' geeft ruimte om het pachtinstrument tegen gelijke voorwaarden om te ruilen in erfpacht. Hierdoor neemt het eigen vermogen toe. Dat is een goede zaak maar nog geen aanleiding voor banken om ruimere aflossingstermijnen toe te staan met lagere rentes. Het grote stille vermogen in de grond dat nu volledig in de 'dode hand zit' zou veel meer aangewend moeten worden om bedrijven ruimte voor vernieuwing en expansie te geven. Daarnaast is de verdringing op ons Kampereiland heel groot en de letterlijke ruimte in omvang om grondgebonden te kunnen produceren dientengevolge beperkt. De druk op de grond en daarmee de druk op de omgeving is groot.

Qua diversiteit zijn de grote aantallen aan broedparen weidevogels als grutto, Kievit en tureluur van 1 of 2 generaties terug, overigens net als in grote delen van Nederland, geheel verdwenen. Het is eenzaam geworden!

Wij denken dat het instrument pacht in combinatie met erfpacht en eigendom een goede mix is om het verleden met de toekomst te verbinden. Pacht is een vorm van financiering die het gemakkelijker maakt om bedrijven over te nemen, tenzij dit als financieringsgrondslag alleen maar kostenverhogend werkt, zoals nu het geval is. Probleem blijft dat de motor van investeringen voor zowel individuele bedrijven als ook geheel Kampereiland

hapert. Zoals eerder gezegd is het nieuwe beleidsvoornemen van de Stadserven NV een goede aanzet maar er is veel meer nodig.

Rondom onze landbouw is heel veel gaande ten tijde van dit schrijven, begin 2020. Dat is veel breder en fundamenteeler dan ons grondgebied en onze relatie met Stadserven en Kampen. Juist omdat we een herkenbare eenheid en een historisch verband kennen, willen we de kansen die dit ook biedt niet laten liggen en ons ontworstelen aan het verlammeende keurslijf waarin we ons bevinden. We maken van onze bedreiging een kans!

Tenslotte zien we als grote maatschappelijke opgave ook de behoefte aan alternatieve energieopwekking op ons af komen. Hierin hebben we veel te bieden door de optelsom van vele kleinschalige opwekmogelijkheden (één woord van maken? opwekmogelijkheden) en enkele grote. We denken dat we veel kunnen bereiken door ons beter te organiseren en daarin samen te werken. We richten een coöperatie op die onderzoekt hoe we op Kampereiland energie kunnen besparen en opwekken, maar tevens ook kunnen leveren aan Kampen. Daarbij denken we niet aan grootschalige zonneweides maar eerder aan windenergie en sluiten andere aanvullende (kleinschalige) vormen van energie niet uit (warmtekrachtkoppelingen, zon op dak, aardwarmte, waterstof, biomassa).

Lange termijn

Ons Kampereiland kent een grote variatie aan landbouwbedrijven, ieder met een eigen bedrijfsfilosofie. De bedrijven zijn financieel gezond en aantrekkelijk voor overname door de volgende generatie vanuit de familie of van buiten de familie. De vruchtbare bodem is uitstekend geschikt voor blijvende grasteelt, maar ook voor een gemengd bedrijf of samenwerkende gemengde bedrijven (akkerbouwers met melkveehouders). Veel bedrijven werken in de grondstofstromen samen met collega's in de polder Mastenbroek of de Noordoostpolder. Sommige bedrijven kennen een kringlooprelatie met de stad Kampen.

Als ideeën voor nieuwe producten uit een coöperatie van bedrijven: productie van het geurige en smakelijke Kampereiland hooi dat weer wordt verkocht aan stoeterijen en maneges, of de heerlijke boter die in de Kamper boterfabriek wordt bereid.

Ons Eilander landschap is een natuurlijk cultuurlandschap. Het wordt gedomineerd door de landbouwbedrijven maar kent ook een rijke variatie aan natuur. Het boerenland herbergt vele soorten dieren en planten. Het beheer van de natuur in en buiten het Kampereiland doen we zelf, waarbij we ook de uitgestrekte rietlanden en de oevers van het Reevediep en de bypass in beheer hebben. Veel bedrijven kennen een combi van landbouw en natuurbeheer. De overall coördinatie van het natuurbeheer is in handen van het collectief in de Agrarische Natuur Vereniging.

We zijn als Kampereiland klimaat en energieneutraal en we leveren energie aan Kampen. Die energie wordt opgewekt vanuit kleinschalige en enkele grootschalige bronnen. Omdat de kracht van ons landschap nu juist de combinatie van boerenland met open luchten en vergezichten is, hebben we de toepassing van zonne-energie beperkt tot de erven en enkele meer kleinschalige toepassingen in percelen. De wereld van energiebesparing en opwekking is overigens steeds in beweging. Onze gezamenlijke energiecoöperatie is ter zake kundig en beheert onze gezamenlijke vraag en productie.

We hebben Kampereiland waterbestendig ingericht. We realiseren ons dat we als buitendijks gebied kwetsbaar zijn. Daarom zijn de terpen waar nodig versterkt en verhoogd en hebben we retentiegebieden aangewezen. De ruimte daarvoor is elders gecompenseerd. De 'nabijheid' van water biedt ook mogelijkheden voor andere vormen van landbouw en recreatie. Alle boerderijen staan weer op terpen!

Korte termijn

- Anno 2020 zitten we vast. Ruimte is essentieel! Ruimte om onze bedrijven verder te ontwikkelen in welke richting dan ook, is noodzakelijk voor de

ondernemer en de hele streek. Stoppen is ook ondernemen en is net zo belangrijk in die dynamiek. Ruimte hebben we ook gecreëerd door betere financieringsmogelijkheden bij banken te regelen, door investeringen vanuit de Stadserven en door planologische ruimte. Daarnaast zijn er combi's met bedrijven buiten het Kampereiland.

- In het kader van de beleidsnotitie 'Kringlooplandbouw' van de minister van Landbouw (2018) starten we met ons allen een pilot. Die pilot 'Kringlooplandbouw' geeft vorm en inhoud aan natuur inclusieve landbouw en haalt de kringloop van grondstoffen veel dichterbij huis. Deze aanpak brengt ons:
 - Een groen-blauwe dooradering door het gebied; onze boeren gaan natuurgericht beheren;
 - Het beheer van de uitgestrekte rietlanden en oevers in overleg en contract met Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.
 - Enkele composteerplaatsen, waar we groenafval uit Kampen verwerken om het als organische mest te gebruiken,
 - Samenwerking met akkerbouwers en andere producenten in onze regio.

5. Van 'Erfgoed der vad'ren' naar WERK in uitvoering.

Wat is er aan de hand?

We begonnen onze visie met de constatering dat wij erkennen dat we in crisis zijn en dat we daarvoor in eerste plaats zelf aan zet zijn. Die crisis is niet op te lossen d.m.v. aanpassingen van het huidige systeem van verhoudingen zoals in o.a. de beleidsvisie 2019 – 2028 zijn verwoord. Nee, het probleem zit diep en is fundamenteel en heeft als oorzaak de verkeerde verhouding met gemeente en sinds 2007 ook met de Raad van Commissarissen.

Statutair zijn in de Stadserven NV de volgende zaken vastgelegd:

- 'Erfgoed der vad'ren': geen vervreemding van het

eigendom

- Zorg voor natuur en landschap
- Voeren van wettelijk pachtbeleid
- Behalen van redelijk rendement

De enige maatschappelijke opdracht is dus zorg voor natuur en landschap: de overige doelen zijn zakelijk/juridisch en commercieel. De statuten vermelden geen ideële doelen t.a.v. de cultuurhistorische unieke waarde van het Kampereiland of welvarendheid of welbevinden van haar bewoners!

De term 'Erfgoed der vad'ren' wordt vaak aangehaald. Maar dat irriteert ons! Het is een loos begrip zonder lading. Wie zich verdiept in onze geschiedenis ziet een, zich op basis van hard werken ontwikkelend Kampereiland, dat vervolgens vastgezet en vastgelegd is en dat voortdurend geld overmaakt aan de stad. Welk familiebedrijf, welke NV, welke eenheid kan blijven bestaan zonder investeringen en vernieuwingen? Erfgoed voor onze kind'ren willen we zijn!

De werkelijkheid op ons Kampereiland is dat we stil staan, op slot zitten, dat er heel veel achterstallig onderhoud is en dat we te maken hebben met een economische achterstand die niet een twee drie is weg te werken. En de genoemde statutaire zorg voor natuur en landschap? Ook daar zien we een sterke achteruitgang en een groot verlies.

In 2007 werd het Kampereiland op afstand gezet van de gemeente in de Stadserven NV. Dat was een prima stap naar verdere verzelfstandiging, echter het was slechts de eerste stap. Na aftrek van kosten wordt het volledige dividend uitgekeerd aan gemeente Kampen. Met uitzondering van enkele programma's over de afgelopen jaren, met bijvoorbeeld een investeringsfonds zoals Weidse Waarden, investeert onze NV niet in het Kampereiland.

Natuurlijk zijn er ook positieve kenmerken en krachten. Bij de oplossing van een crisis is het noodzakelijk om te bepalen in welk domein de crisis zit en waar ook niet! Buiten die haard van crisis gaan de zaken goed, maak daar gebruik van. Sterke punten voor Kampereiland zijn:

de cultuurhistorische eenheid en de ligging met vruchtbare grond in de delta; de unieke kenmerken van ons Kampereiland; het feit dat we een verband kennen via de Stadserven en dat we gezamenlijk geld opbrengen dat benut kan worden voor het publieke doel in deze visie; de verbinding met de stad Kampen; ons arbeidsethos en onze trots op ons woon en werkgebied. Maatregelen die ons in het recente verleden vooruit hebben geholpen zijn o.m.: het herverdelen van melkquotum onder de pachters van 1980 – 2015; het kunnen bieden op pacht-rechten binnen het verband; de mogelijkheid om onder dezelfde voorwaarden van pacht over te gaan in erfpacht (beleidsvisie 2019 2028) en een project als Weidse Waarden.

Lange termijn

Gemeente Kampen is eigenaar van het Kampereiland maar heeft het beheer en de ontwikkeling volledig op afstand gezet in onze stichting Kampereiland. De stichting heeft als taak om binnen de waarden en taken van deze visie de publieke ontwikkeling te stimuleren en te behartigen. Met de gemeente Kampen hebben we een partnerrelatie die geheel vergelijkbaar is als die van andere delen van de gemeente.

Kampereiland kent nog steeds een historische grens maar het is een relatieve – open – grens. Op tal van manieren wordt samengewerkt en zijn er zakelijke betrekkingen. Het behoud en de ontwikkeling van het Kampereiland als levend erfgoed is gecentreerd op Kampereiland.

Goed rentmeesterschap is de kernwaarde van onze stichting Kampereiland. Het ideaal staat voorop maar gaat gepaard met verstandig zakelijk handelen. De lange termijn prevaleert boven de korte termijn en de kansen en potenties die zich in en buiten het gebied voordoen worden zo goed mogelijk benut. Daarbij zijn we zeer op samenwerking gericht met onze omliggende regio. De verhouding intern is ook gericht op partnerschap: burgers, boeren, stichting: samen blijven we ons waardevol Kampereiland ontwikkelen.

We zijn welvarend en wonen en werken hier met plezier.

Dat is het resultaat van de revival van de laatste 20 jaar en de forse investeringen die met ons alle partijen hebben gedaan. De achterstand is omgezet in de glans van nu.

Korte termijn

De grootste uitdaging voor de komende 5 jaar is om de eenzijdige en afhankelijke ouderwetse verhouding tussen ons als pachters / huurders en de Stadserven NV / gemeente Kampen om te buigen naar een verhouding van partnerschap en daarbij een sturingsmodel te ontwikkelen die goed rentmeesterschap hoog in haar vaandel heeft. En minstens zo belangrijk: opbrengsten uit ons gebied worden voor een groot deel ook in ons gebied geïnvesteerd.

Dit houdt concreet de volgende systeemverandering in:

- Gemeente Kampen staat werkelijk op afstand. Kampereiland is een gebied zoals andere wijken, dorpen, buurtschappen. Kampen is wel eigenaar van de gronden.
- Het Kampereiland wordt bestuurd vanuit de Stichting Kampereiland die het maatschappelijke lange termijn belang statutair heeft vastgelegd.
- Stichting Kampereiland is met gemeente Kampen en de voormalige Stadserven overeengekomen dat een aanzienlijk deel van het bedrijfsresultaat besteed wordt aan de maatschappelijke doelen van het Kampereiland zelf en daarnaast gebruikt wordt als (co)financiering voor renderende investeringen. Aangezien de achterstand en de nood hoog is, zal in de eerste jaren een groter deel van het positief bedrijfsresultaat gebruikt worden voor de doelen van Kampereiland.
- In partnerschap is eveneens overeengekomen dat het overige deel van het positief bedrijfsresultaat van het Kampereiland wordt ondergebracht in een apart Kampereilandfonds dat ten behoeve van sociaal-maatschappelijke doelen van de gehele gemeente Kampen wordt ingezet.

Erfgoed der Vad'ren

Dat unieke gebied, Kampereiland,
krek en stroomruggen, wegen,
terpen en boerderijen, buitendijks.
Ver van alles, zo dichtbij de stad.

Als een cadeautje gekregen.
Met biezen, riet en slib ontstaan
en dankbaar in gebruik genomen.

Alles is geërfd, vererfd,
straks in erfpacht uitgegeven.
Het erfgoed der vad'ren,
om trots op te zijn.

Er staat een hek omheen.

Wordt beheerd als een wingewest
schrane opstallen, geen lucht.

Ruimte moet er zijn,
in het hoofd, naar buiten toe.
Oplossingen komen van binnenuit:
van meer naar anders
en beter en eigen en trots.

Verbinden met anderen en vreemden.
Tussen landbouw en leefbaarheid,
de kringlopen sluiten.

Weg dat hek!

Het nieuwe erfgoed der vad'ren,
klaar voor later.
Erfgoed, geschikt om door te geven
aan de kinderen.

6. Uitvoeringsprogramma (voor de korte termijn, 2020, 2021, 2022)

6.1 Een bloeiende en vitale samenleving

Actie 1. Ken jezelf en de Kampereiland bezoekers

Doel: Gesprekken aan de keukentafel en in groepen om de situatie en wensen in kaart te brengen ten aanzien van wonen, werken en recreatie. Wat kunnen we zelf? Hoe ziet de behoefte er uit t.a.v. wonen, wat hebben we te bieden aan gasten?

Activiteiten

- a. 2020
Een woononderzoek plus. Een inventaris van bestaande gegevens. Hoe ontwikkelt Kampereiland zich demografisch, vroeger/nu: woningen, bewoning, bevolkingssamenstelling en prognose? Ervaringen van elders meenemen.
- b. 2020,2021
Opstellen onderzoeksvragen en daarmee gesprekken aan de keukentafel en enkele groepsgesprekken bv bij de volleybaltraining, bij een keet, na de kerk, etc.. Omzetten in ondersteuning/suggesties voor verenigingen.
- c. 2021,2012
Kampereiland toeristique: Wat zouden bezoekers willen? Vraag bezoekers en mensen in de stad die Kampereiland niet kennen. Hoe krijg je voldoende bezoekers naar Kampereiland? Niet teveel en niet te weinig.

Actie 2. Wonen en werken op de boerderij

Doel: versterken van de dynamiek in de gemeenschap door anders om te gaan met bewoning op erven en elders.

Activiteiten

- a. 2020
Definiëring van het project / voorgesprekken met de gemeente; delen van ervaringen met die van kleine kernen elders; in ieder geval in de IJsseldelta.
- b. 2020,2021
Juridische en financiële uitwerking in duidelijke randvoorwaarden; gebruik maken van de uitkomsten van 1a/b. Vertalen in opdracht voor (architectonische) oplossingen
- c. 2020,2021
Architectonisch uitwerkingen en voorbeelden voor het delen van Kampereiland-boerderijen: een ontwerpcompetitie of uitvraag voor haalbare architectuur; in twee stappen: van breed naar gedetailleerd.

6.2. Een uniek Kampereiland

Actie 3. Erfgoed opnieuw gedefinieerd, een nieuwe identiteit

Doel: Benadrukken van de kenmerken van de uniciteit, tegelijkertijd stimulering vitaliteit.

Activiteiten:

- a. 2020
Deelname aan IJsselkaravaan en resultaat daarvan laten verwerken in een aansprekend verhaal.
- b. 2021,2022
Ontwikkeling van culturele activiteit en borging van nieuwe identiteit: bijv. openluchtspel (mmv externen), cursus "Leer me Kampereiland kennen", kunstfietsroute, etc
- c. 2021,2022
Gastvrijheid, over en weer. Op basis van het onderzoek (actie 1c), bevordering van imago en marketing van Kampereiland: denk aan voorzieningen, promotie in de stad, de verhouding tot Seveningen, bebording etc.

Actie 4. Herstel en ontwikkeling van erf en landschap

Doel: Het beschrijven van de bijzondere kwaliteiten van de erven en het landschap van Kampereiland in een beeldkwaliteitsplan en dit tot uitvoering brengen. Tevens inventarisatie van achterstallig onderhoud en financiële maatregelen om achteruitgang tegen te gaan.

Activiteiten

- a. 2020
Beeldkwaliteitsplan voor Kampereiland. Voortgaan op wat via Streekeigen Huis en Erf al is gebeurd; advies van Parridon/de Groot betrekken. Het gaat om een gezamenlijk proces dat tot een gedragen plan leidt.
- b. 2020
Inventarisatie achterstallig onderhoud aan panden en terpen.
- c. 20212023
Inrichten fonds waarmee eigenaren ondersteund worden bij het herstel van erf, terp en landschap.

6.3. Gezonde landbouw, gezonde omgeving

Actie 5. Kringlooplandbouw en natuur inclusieve landbouw

Doel: Start van een pilot kringlooplandbouw gericht op het meer regionaal gebruik van grondstof stromen en ontwikkeling / realisatie van natuur inclusieve landbouw.

Activiteiten

2020-2022

Een plan de campagne ontwikkelen om verschillende aspecten van kringloop landbouw uit te kunnen voeren. Inzetten op een beter gebruik van grondstofstromen en realiseren van een groenblauwe dooradering en omzoming van natuurlijke weiden, oevers en rietlanden gecombineerd met maatregelen op bedrijfsniveau. Op zo kort mogelijk termijn wordt dit plan in een pilot in het kader van kringloop landbouw uitgewerkt en uitgevoerd.

Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid om duurzame collectieve beheercontracten af te sluiten met Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten voor de oevers van het Reevediep en de rietzomen.

Actie 6. Duurzame energie

Doel: Ontwikkelingsmogelijkheden voor energiebesparing en opwekking, kleinschalig op de erven en op grotere schaal, voor zowel eigen gebruik als bijdrage aan de energiedoelstelling van Kampen en de regio. Richt daar een passende organisatie voor in, zoals een coöperatie. Die kan gebruikt worden voor beheer gemeenschappelijk bezit of ook bij gezamenlijk gebruik van apparatuur en machines.

Activiteiten

a. 2020

Opstellen van CO2 balans en energiebalans voor geheel Kampereiland. Onderzoek naar mogelijkheden om energie te besparen en op te wekken op een Kampereilandschaal met inzet van de erven en mogelijke grootschalige opwek d.m.v. wind of anderszins. Organisatie opzetten.

b. 2020-2022

Toepassing energieopwekking; beginnen bij kleine molens en erven. Later zien of meer mogelijk is.

6.4 WERK in uitvoering

Actie 7. Governance en geld

Doel: Uitwerken en opzet van een nieuwe bestuursstructuur op basis van partnerschap, en de opzet van nieuwe duurzame financiële structuur, organisatie en financieringsstructuur.

Activiteiten

- a. 2020,2021
Oprichting 'voorbereidingsgroep beheer Kampereiland', waarin zitting hebben vertegenwoordigers van Kampereiland, RvC en gemeente: Opdracht duurzame bestuur structuur en financiële structuur. Vaststelling uitgangspunten (op basis van deze visie), advies inwinnen. Organisatie studiedag/congres 2021.
- b. 2021,2022
Uitwerken duurzame financieringsstructuren, fondsen; t.b.v. achterstand en creëren nieuwe ruimte. Tijdige communicatie met alle betrokkenen.

Actie 8. Overall organisatie en communicatie

Doel: Begeleiden en bewaken van de omwenteling en vervolgens bestendiging van Kampereiland volgens de uitgangspunten van deze visie. Tevens opzet en uitvoering van communicatiestrategie.

Activiteiten:

- a. 2020-2022
Permanente WERKgroep die uitgangspunten bewaakt en monitort, zo nodig bijstuurt
- b. 2020-2022
Zorgen voor permanente en afgewogen informatie over de projecten zowel op Kampereiland zelf als naar buiten toe, via Erfnummer en de nieuwsbrief van WERK in uitvoering. Eigen website en gebruik sociale media.

Tenslotte

We hebben berekend dat we in de periode 2020-2022 jaarlijks een bedrag van tenminste €130.000 nodig hebben. Voor de jaren daarna kunnen we later een financiële berekening maken. Veel zal afhangen van wat we op korte termijn kunnen uitwerken en realiseren.

Bijlage

Programma

1. Gebiedsbijeenkomst vrijdag 15 maart 2019, 80 pers
2. Gebiedsbijeenkomst zaterdag 23 maart, 30 pers
3. Bezoek aan IJssellandschap, 17 april 2019, 20 pers
 - Gesprekken met Pachters Frederiks
Kerkmeier & Willemsen
Roeterd & Tromper
 - Gesprekken met anderen over IJssellandschap
Rudi Nieuwenhuizen, financieel directeur IJssellandschap
Margo Meijerink (bestuurslid IJssellandschap / secretaris melkveehouderij LTO)
Anton Bosch (wethouder OlstWijhe) /Arno van Dijk (ambtelijke ondersteuning)
Peter Dullaert, directeur Nieuw Sion
Marion Nederbracht, (extern) projectleider Heerlijkheid Linde
Joukje Bosch (beleidsmedewerkster OPG (Overijssels Particulier Grondbezit)
4. Visitatie Kampereiland, dinsdag 2 juli '19
Bezoekers
 - Lidy Klein Holkenborg (economie/sociaal)
 - Marjan Vervoort (technisch, water)
 - Elbert van der Linde (geograaf, ruimtelijke kwaliteit)
 - Jacob van der Weele (natuur, ecooloog)
 - Petra Berkhout (landbouweconoom)
 - Evert Luchtenbelt (melkveehouder)
 - Stieneke van der Wal (ervenconsulent, tuin en landschap)
5. Gebiedsbijeenkomst vrijdag 12 juli 2019; 35 pers

Bijeenkomsten projectgroep/werkgroepen

- 21 januari 2019 (projectgroep)
- 4 maart 2019 (projectgroep)
- 2 april 2019 (projectgroep)
- 27 mei 2019 (projectgroep)
- 20 juni 2019 (projectgroep)
- 9 sept 2019 (projectgroep)
- 23 sept 2019 (werkgroepen)
- 28 okt 2019 (projectgroep met vertegenwoordigers gemeente)
- 26 nov 2019 (werkgroepen)
- 21 jan 2020 (werkgroepen)
- 24 febr 2020 (projectgroep)
- 5 maart 2020 (werkgroepen)

Leden projectgroep

- Bert van der Kolk (vzt)
- Jan Groen
- Lück Duitman
- Michiel Stoel
- Jan Anne Roetman
- Wessel Nies
- Karolien Koers
- Elisabeth Dam
- Jaap Starckenburg (begeleiding)
- Gerard Hendrix (begeleiding)

Kampereiland, maart 2020

Manifest **WERK** in uitvoering

Ons Kampereiland zit op slot. Het gebied boert achteruit en de leefbaarheid staat onder druk. Het onderhoud aan terpen en panden is achterstallig, het kenmerkende en unieke van de streek verdwijnt en de biodiversiteit is sterk afgenomen. Er is geen goede relatie met de stad Kampen. We komen niet toe aan de vragen van de toekomst: een duurzame landbouw en energievoorziening, een rijke natuur, aandacht voor waterveiligheid en het behoud van het erfgoed dat Kampereiland zo kenmerkt.

Er moet veel gebeuren. We willen als gebied loskomen van de knellende band met de gemeente en Stadserven. We nemen als zelfbewuste partner verantwoordelijkheid voor onze eigen toekomst. Het past ook in de tijd: zelf het initiatief nemen voor de eigen leefomgeving, gericht op een maatschappelijke, landschappelijke en economisch gezonde ontwikkeling.

We hebben de volgende missie voor de lange termijn en vijf speerpunten voor de eerste 5 jaar benoemd.

Onze Missie:

'We zijn een vitale samenleving op het unieke, gezonde Kampereiland'

In het plan hebben we **de volgende principes** uitgewerkt.

1. We nemen zelf verantwoordelijkheid en voeren als gemeenschap regie over ons unieke en gezonde Kampereiland
2. We vragen de gemeente, Stadserven, om partner te zijn: we willen af van het knellende en afhankelijke verband waarin we ons nu bevinden
3. We wensen ons een vitale en dynamische gemeenschap op het aantrekkelijke en unieke Kampereiland
4. We willen ontwikkelruimte voor onze landbouwbedrijven in een natuurlijk cultuurlandschap, dat geïnspireerd is op kringloop landbouw en we zetten in op de oprichting van een energiecoöperatie.
5. We werken toe naar een bestuursmodel, waarin 'goed rentmeesterschap' uitgangspunt is met sturing en investeringen gericht op de vitale lange termijn

We denken als bewoners na over die lange termijn maar zijn ondertussen aan de slag met verbeteringen op de korte termijn. We nodigen gemeente en Stadserven uit daarbij vanaf nu partner te zijn.

De bewoners van Kampereiland

